

לקט אמרות
חז"ל, רעיונות,
עובדות והנהגות
מגדולי ישראל,
על מדות טובות
שצביאות
לאהבת הזולת,
הנלמדות
מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
© אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס
בלי רשות בכתב

איש לרעהו

מכון אהבת אמת - המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת ע"ש ר' צבי יהודה דומוביץ ז"ל
רח' אבן עזרא 2 ירושלים 92424 טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812

שבת קודש כד שבט תשע"א שבת - ירושלים 4:34 תל-אביב 4:48 חיפה 4:38 מוצ"ש - ירושלים 5:49 תל-אביב 5:50 חיפה 5:48 ר"ת 6:27

פרשת משפטים

מצות הלואה

מצוה להלוות ממון לעני או לכל אדם הנזקק !
נלמד מהפסוק: "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה" (פרק כד-כד)

ודרשו חז"ל: רבי ישמעאל אומר "אם כסף תלוה" חובה ולא רשות! אתה אומר חובה או אינו אלא רשות, כשהוא אומר "והעבט תעביטנו" חובה ולא רשות (מכילתא). ומצינו ג' פעמים שאמרה התורה "אם" שפירושה "חובה". א) "ואם מזבח אבנים תעשה לי" (שמות כ"ב). ב) "ואם תקריב מנחת ביכורים" (ויקרא ב"ד ג) "אם כסף תלוה". וכשם שחובה לבנות מזבח ולהביא ביכורים, כן חובה להלוות לעני.

אמרו חז"ל (יבמות סג): המלוה סלע לעני בשעת דחקו, עליו הכתוב אומר "אז תקרא וה' יענה תשמע ויאמר הנני" (ישעי' נח"ט) וכן אמרו (מד"ר שמות לא) שכל אדם מישראל המלוה לחברו ואינו נוטל ריבית, מעלה עליו הקב"ה כאלו קיים כל המצוות.

ומובא ברמב"ם (פ"י ממתנות עניים ה"ז) שהמעלה הראשונה והגדולה מכל שמונה המעלות שישנן בצדקה זו למעלה מזו היא: המחזיק ביד ישראל שמט ליפול ונותן לו מתנה או הלואה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לשאול על הפתחים.

וכן כתב הרמב"ם (פ"א ממלוה ולוה ה"א): ומצוה זו [הלואה] גדולה מן הצדקה אל העני השואל שזה כבר נצרך לשאול, וזה עדיין לא הגיע למדה זו. והתורה הקפידה על מי שימנע מלהלוות לעני שנאמר "ורעה עיניך באחיק האביון".

מקור דבריו הוא אמרת חז"ל בגמרא (שבת סג) "גדול המלוה יותר מן העושה צדקה". ב' טעמים לכך כותב כ"ק אדמו"ר מאוז'רוב - **רבי משה יחיאל אפשטיין זצ"ל:** א) משום שבהלואה אין המקבל נעלב, ואינו אוכל נהמא דכיסופא, כיון שיודע שהוא עתיד להחזיר ולפרוע את ההלואה. מה שאין כן בצדקה. ב) בהלואה יכול לעזור לחברו ולהעמידו על רגליו שלא יתמוטט מצבו הכלכלי, אבל בצדקה הוא עוזר לזולת רק אחרי שנפל והפך כבר במציאות לעני.

ניתן לרמוז את ב' הטעמים של האדמו"ר מאוז'רוב בלשון הפסוק "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך". **לטעם א'** נפרשו כך: "אם כסף" - אם יש לך כסף לסייע לזולת. אזי "תלוה את עמי" - המעלה הראשונה להלוותו לנזקקים. ורק לאחר מכן "את העני עמך" - ליתן צדקה לעני. **ולטעם ב'** נפרשו כך: "אם כסף תלוה את עמי" - אם ברצונך להלוות כסף לנזקקים, אזי "את העני עמך" - תקדים להלוות לעני כשהוא עדיין "עמך" - במצב השווה עמך קודם שיתגלה לכל כעני.

אליבא דאמת מבואר כ"ז בלשון הזהב של הרמב"ם בספר המצוות (מצוה קצ"ז): "זוה [ההלואה] מצוה היותר חזקה ויותר מחוייבת מכל מצות צדקה, כי מי שנתגלה ונתבזה לשאול מיד האנשים, אין צרת עוניו כמו צרת המסתתר שירצה להעזר עד שלא יתגלה עוניו ויתבזה".

"גדול המלוה יותר מהעושה צדקה..."
הצדיק רבי מנחם נחום הורדנא זצ"ל היה מתעניין במצב הכלכלי של האנשים שכיב-דוהו בסנדקאות בברית מילה. פעם בא אצלו חנוני וכבדו בסנדקאות. נודע לרבי נחום שמצבו של החנוני דחוק מאוד, וידע עליו שלא יקבל ממנו מענק כסף, נכנס אליו ושאלו: "אימתי אתה נוסע לוורשא?" התפלא החנוני: "מה לי ולרבינו בוורשא?"
הסביר לו רבי נחום שרוצה לשלוח לאחד ממכריו בוורשא שלושים רובל אך חושש לשולחם בדואר, לכן פונה הוא אליו שיעשה עמו טובה ויטול מידו את המעות וימסרן למיודעו כאשר יהיה בוורשא מעסקי מסחרו, התגמגם החנוני: "רבי, איני יודע אימתי אהיה בוורשא".
השיב לו רבי נחום: "אין בכך כלום. אין השעה דוחקת. יטול המעות לעת עתה לעצמו, וכשיהיה בוורשא יעשה שליחותי..."
נטל החנוני את המעות, סיפק בהם צרכי היולדת וצרכי הסעודה. כאשר הופיע רבי נחום לברית, אמר לו החנוני: "רבי, הרי לא אמרת לי שמו של מיודעו בוורשא?" הצטדק רבי נחום: "אכן, העיקר שכחתי, אעיין בפנקס שבבית..."
עברו עידן ועידנים, וכל אימת שהזדמן החנוני עם רבי נחום הזכיר לו החנוני על הענין, אך רבי נחום השתמט ממנו בתירוץ שעדיין לא הספיק לבדוק בפנקס... לימים רווח לחנוני ופרע את חובו לרבי נחום...
מדור דור

העלוך מוקדש לעילוי נשמת
ר' יואל זאב בן ר' יוסף הלוי אינטרקט ז"ל
כ"ז שבט תשס"ח
ת . נ . צ . ב . ה .

שלא לגרום עינוי וצער לזולתו [ובמיוחד לאלמנה ויתום]!

נלמד מהפסוק: "כל אלמנה ויתום לא תענון" (פרק כב"א)

ו**כתב רש"י**: הוא הדין לכל אדם אלא שדיבר הכתוב בהוה, לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם. ובמכילתא (פרשה יח"קעט) נחלקו תנאים בזה: "כל אלמנה ויתום לא תענון" אין לי אלא אלמנה ויתום, שאר כל אדם מנין? תלמוד לומר "לא תענון" דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר אלמנה ויתום שדרכן לענות, בהן דיבר הכתוב.

ידועים דברי חז"ל (ב"ק צג.) "לעולם יהא אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפים, שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי המזבח. וצ"ב מה פשר ההוספה כאן "ולא מן הרודפים"? ויש לומר שמונח בזה גם האזהרה שלא להיות "נרדף" כדי שהרודף יענש... (שיח שרפי קודש)

עוד נראה לנו בביאור אמרה זו, שבאו חז"ל להזהירנו שאף שמדה טובה היא ומעלה נשגבה להיות מן הנרדפים ושכר בצידה, אף על פי כן, ימנע אדם מלעשות "טובה" זו לחברו ולרודפו כדי "לזכותו" להיות "נרדף" אף על כל התועלת והשכר שירויח מכך.

וכפי שמצינו אצל פנינה שרדפה את חנה וציערה אותה, ועשתה זאת, כפי שאמרו חז"ל, לשם שמים "בעבור הרעימה" - שעל ידי כך תתפלל חנה מעומק לב נשבר, ותתקבל תפלתה, והיינו שתזכה לכל השכר השמור ל"נרדף". אף על פי כן נענשה פנינה בעונש חמור ככתוב "ורבת בנים אומללה" (שמואל א"פ ב"ה), וכביאור הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שהפוגע בחברו ומצ"ערו "כאילו מכניס ידו לתוך אש" ולא עוזרת לו כוונתו הטובה, וזהו שהוסיפו חז"ל "ולא מן הרודפים" - אף שכוונתם טובה להיטיב בזה עם הנרדף.

הגר"י זילברשטיין שליט"א מביא בספרו (טובך יביעו) דוגמה שכחה כיצד אדם מנסה "להטיב" עם חברו ע"י שמצערנו: אדם מגיע לביתו ורואה שהשכן המתגורר בדירה ממול שכח את המפתחות מחוץ לדלת ואז הוא מחליט "לחנך" אותו, כדי שיהיה להבא, ועל כן הוא מוציא את המפתחות מן הדלת ומחביא אותם...

השכן נזכר ששכח את המפתחות בדלת ומגלה לתדהמתו שהמפתחות נעלמו והבהלה והצער אוחזים בו עוד יותר. אמנם כוונת השכן לטובה, אבל על מקרים כגון אלו כותב הגאון **רבי חיים פלאגי זצ"ל** דברים נוראים (בספרו **תוכחת חיים** - פר' תצוה):

"ועיני ראו ולא זר כמה בני אדם בבחורותם עשו ענינים כאלו דרך שחוק, לגזול ולהטמין כדי להכעיס, ושיצטער חברו לפי שעה, ומרוב שיחו וכעסו קילל אותם, ולא עברו ימים מועטים עד שמתו במבחר ימיהם, והיתה בלבי כי לכן הגיעו אליהם הקללות, על כן יזהר כל אדם בזה במאד מאד, כי כל עושה אלו בנפשו דיבר רח"ל". [א.ה. עיין גמ' ב"מ ס"א:]

עוד מוסיף רבי חיים פלאגי: "אם עושה בדחנות עם חברו, שיהיה שתהיה זו בדחנות כשירה המשמחת אלקים ואנשים ולא ח"ו להיפך".

הגילוי של ה"מגלה עמוקות"

סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א: פעם הגיע רבינו הט"ז לבקר בעיר קראקא והתארח אצל חמיו הב"ח, וכל אנשי העיר ותלמידי החכמים שבה יצאו להקביל את פניו ולקבל ממנו ברכת שלום.

והנה הבחינו אנשי קראקא כי מורם ורובם הגדול, הגאון **רבי נתן נטע שפירא זצ"ל בעל המגלה עמוקות** אשר מלבד גדלותו הנוראה בתורה היה גם אחד המקובלים הידועים באותה תקופה והיה הפוסק של העיר קראקא אינו נמנה על מקבלי הפנים, וגם לא הגיע לאחר מכן אל בית המדרש בו שהה הט"ז.

איש לא ידע את הסיבה לכך, והנה עובר יום אחר יום ובעל 'מגלה עמוקות' עדיין לא מגיע, ותהום כל העיר.

רק לאחר שעבר זמן-מה לשהותו של האורח הנכבד בקראקא, הגיע ה'מגלה עמוקות' להקביל את פני הט"ז. מששאלוהו מקורביו של הט"ז מדוע לא הגיע לפני כן, גילה להם הפוסק דקראקא שהט"ז היה בנידוי מהשמים!

הדברים התקבלו, כמובן, בפליאה גדולה ונשגבה. אף אחד לא הבין באיזה נידוי מדובר. עד שה'מגלה עמוקות' הסביר בעצמו את הדבר וכך אמר:

כאשר יצא הט"ז מעירו, בדרכו לקראקא, הלכו אחריו מאות איש שליווהו בדרכו, והיתה שם גם אלמנה אחת שרצתה לבקש דבר-מה מהט"ז, ומרוב טרדת הדרך וההמולה שהיתה במקום בשל המלווים הרבים, לא הבחין בה הט"ז ולא מילא את בקשתה. זו היתה הסיבה שגזרו עליו נידוי בשמים, ולכן לא באתי לבקרו עד שעברו שלושים ימי הנידוי, וגם כדי שיהיה הדבר לכפרה לאורחנו הרם והנעלה.

לומדים אנו ממעשה זה על "כחוט השערה" שעליה נתבעים הצדיקים ואף שפשוט וברור שהט"ז לא התכוון להתעלם מן האלמנה.

חוברת "קול ברמה" - אלול תש"ע

החלום ופשרו...

בהקדמה לספר שחיבר שוחט תלמיד חכם, כותבים בניו את המעשה הבא: **פעם** חלם אביהם שהוא נמצא בעולם האמת לפני בית דין של מעלה, לפתע נכנס מלאך חבלה שנברא מעבירה שלו, וביקש להענישו. ומה היתה העבירה? פעם אחת, בערב שבת, הלך למקוה ובדרך ניגשה אליו אשה אלמנה וביקשה ממנו, כי הואיל ואין לה עוד בשר לשבת, שיואיל לבוא לשחוט לה עוף.

אך הוא השיב לה, שהוא טרוד עתה ואין לו זמן, כי עליו ללכת למקוה, ולא שחט לה את העוף. ומזה נברא לו מלאך חבלה. פסק בית דין של מעלה, שעליו ללכת לגיהנם למשך שלושים יום או לחזור לעולם הזה לתקן את החטא.

השוחט העדיף ללכת לגיהנם מלחזור לעולם הזה, והתחילו להוליכו לגיהנם. ככל שהלכו יותר, כן נעשה יותר חם, וכל הזמן אמרו לו שעדיין אין זה הגהנם, עד שהחום נעשה לבלתי נשוא, ובראותו כי אינו מסוגל לעמוד בסבל זה, ביקש מן המלאך שיביא אותו בחזרה לבית דין של מעלה, כי הוא מבקש את הברירה השניה, כלומר לחזור לעולם הזה. בתחילה סירב המלאך לבקשתו אך לבסוף נעתר לו והחזירו לעולם הזה.

הוא חזר לבית דין ואמר כי רוצה הוא לחזור לעולם הזה והסכימו לו, אבל המלאך נענש על שהחזירו שוב לבית דין.

בשלב זה התעורר האיש משנתו והבין שכל זה היה חלום. הוא היה נרעש ונפחד מאד מכל מה שראה והתחיל לבדוק את עצמו, האם קרה לו פעם אירוע כזה, אך בשום פנים לא נזכר. בצר לו הלך לרב העיר וכן פנה לצדיקים נוספים וכולם אמרו לו, שבאם אינו זוכר מעשה כזה, מדובר כנראה בדברים בטלים.

עברו שנים רבות והחלום נשכח ממנו. והנה פעם בערב שבת, בדרכו למקוה, פגשה אותו אלמנה אחת וביקשה ממנו שישחט לה עוף, כי אין לה עוף לשבת. אמר לה שהוא טרוד מאוד ואין לו זמן והלך למקוה.

אחר כך חזר לביתו והלך לבית הכנסת, ורק כאשר חזר לביתו לבילוי שבת והתכוון לקדש על היין, נזכר לפתע בחלום הישן והתעלף... לאחר שהעירו אותו שלח מיד לאלמנה בשר וכל טוב והלך וביקש את סליחתה ופייס אותה. לילה אחר כך, במוצאי שבת, נפטר האיש לבית עולמו.

שאל אביך ויגדך

"מדבר שקר תרחק"

לדבוק במדת האמת ולהתרחק מכל דבר העלול לגרום לו ולזולתו לשקר!

נלמד מהפסוק: "מדבר שקר תרחק" (פרק כג"ז)

ופירש הספורנו: מכל דבר שיוכל לסבב שקר כאמרם ז"ל: הוי זהיר בדברך שמה מתוכם ילמדו לשקר. עכ"ל. והיינו שהזהירות מלגרום לרעהו לשקר נכללת בציווי "מדבר שקר תרחק". וכפי הדוגמא שכתב רבי יהודה החסיד ז"ל (בספר חסידים - תתרטב): אם תראה בני אדם מתלחשים ואתה הפץ לדעת מה מתלחשים, אל תשאל להם, פן תעשה אותם שקרנים, שאילו היו חפצים שתדע היו מגידים לך, ועתה שאין חפצים שתדע, יגידו לך שקר.

ידועים דברי חז"ל (בבא מציעא נט.): "מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה... ואף על פי ששערי תפלה ננעלו, שערי דמעות לא ננעלו..." ושאל כ"ק האדמו"ר רבי בונם מפשיסחא זצ"ל אם שערי דמעות לא ננעלו, למה לי השערים, הרי פתוחים הם תמיד ולא ננעלים?

הוא מותיב והוא מפרק: לכך נצרכים שערים, שאם בוכים בדמעות של שקר אזי ננעלים השערים! (שיח שרפי קודש). נעוד נראה לנו לומר, עפ"י דברי חז"ל (שבת קה): כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גזניו שנאמר "שימה דמעותי בנאדך הלא בספרתיך". ממילא מכלל הן אתה שומע לאו, לאפוקי דמעות על אדם שאינו כשר, שבפניהם ננעלים השערים.]

על הפסוק "מדבר שקר תרחק" היה אומר הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל: "תרחק" היינו בלא סוף ובלא גבול! כי כל כמה שהולך עוד, הרי מתרחק יותר! ומכיון שלא נאמר שיעור ב"תרחק" יש להתרחק תמיד עוד ועוד... וכל כך למה? מפני שהשקר מסובב את כל העולם... (לב שלום)

במשנה (אבות פ"א משנה יח): "על שלשה דברים העולם קיים, על האמת" וכו'. ופירש רבינו יונה ז"ל: שיש לאדם ללכת בדרכי הקב"ה שהוא אמת ותורתו אמת וכו' ואמרו חז"ל (יבמות סג.) שאפילו ספור דברים בעלמא אין לו לאדם לשקר כהיא עובדא דבריה דרב וכו' [המעשה על רב שציערתו אשתו וכשביקש עדשים הביאה קטניות, וכשביקש קטניות הביאה עדשים. כשגדל חייא בנו הפך לאמו בקשת אביו ונמצא שאביו קיבל מה שרצה, וכשגילה חייא לאביו מה שעשה, אמר לו: אל תעשה כן שנאמר "למדו לשונם דבר שקר" וגו'] כי האדם המרגיל לשונו לדבר שקר בדבר שאין בה לא הפסד ולא תועלת, גם כי יבוא לדבר דברים של עיקר לא יוכל לומר האמת, כי פיהו המדבר וההרגל שולט עליו. עכ"ד רבינו יונה.

ורבים תמהו על דבריו: הרי מותר לשנות מפני השלום ובוודאי היה תועלת במה ששינה רב חייא שע"כ עשה רצון אביו שקיבל את המאכל שחפץ בו, ומדוע אמר רב לחייא בנו שלא יעשה כן, הרי לפי רבינו יונה לא כדאי לעשות כן רק כשאין תועלת והרי כאן היה תועלת?!

אך למען האמת לא קשה כלל, שהרי במדרגתו הגבוהה של רב באמת לא היה כל תועלת במה ששינה חייא בנו, כי בדיעבד לא היה לרב כל הבדל בטיב המאכל עד כדי שיפגע בשלום. אך רב חייא עשה כן לכיבוד אב.

חינוך למדת האמת...

בזכרונותיו מספר הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל [בעל ה"שרידי אש" שהיה יודע בכושר ריכוזו הנפלא, ובהתמדתו שהייתה לשם דבר], על אפיזודה ממנה ניתן לקבל מושג על דרך החינוך שהייתה נהוגה בסלבודקה. וכך הוא מספר בספרו:

"פעם אחת שאלתי את הגאון הצדיק רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל, אולי יש עמו לתת לי עצה וסגולה נגד שכחה. הוא שאל אותי: "מה אתה שוכח"?

"עניתי לו: "אני שוכח לפעמים להתפלל מנחה" (מסתבר שהיה זה לאונסו מחמת שקיעותו המוחלטת בתורה. אך צריך למצוא עצה איך להשמר מכך). נעץ בי רבי נפתלי שתי עינים תמהות, במבט זורה אימה, חודר עד לכליותי, ואמר בחרדה: "אתה שוכח לגמרי להתפלל, או שמא רק להתפלל בציבור"?

מרוב פחד שנפל עלי ממבטו החודרני, מהרתי לענות: "אני שוכח להתפלל בציבור"... נרגע מעט רבי נפתלי והורני: "שעבד עצמך להתפלל תמיד בישיבה". בושתי בעצמי ובאתי להתוודות לפני הסבא על כך שכיזבתי לרבי נפתלי.

גער בי ה"סבא" בחומרה ואמר: "הונית דעתו של אדם גדול וצדיק, שקר בידך! לך עתה לרבי נפתלי והודה על האמת!" לא הועילו כל מענותי והצטדקותי. ה"סבא" איתן בדעתו: "אם אתה לא הולך להתנצל בפניו, אין לך יותר מה לדרוך על מפתן ביתי" - אמר.

קיבלתי את גזירתו והלכתי ככלי מלא בושה לביתו. ההליכה עד ה"קלויז" של רבי נפתלי היתה אורכת שעות, בקור אימים כשהדרך כולה מושלגת. כך דרכה של אמת, מארץ קפואה תצמח... לבי דואב איך אשא פני מהמפגש עם עיניו הטהורות של רבי נפתלי.

עוד אני הולך, וממרחק כבר נראה ביתו של רבי נפתלי, השיגני תלמיד מן הישיבה ובפיו בקשתו של ה"סבא" שאחזור מיד. אמרתי לו: "ודאי שאחזור, אך קודם עלי להכנס לבקש את מחילתו של רבי נפתלי!" "לא" - נזעק התלמיד - ה"סבא" ביקש שתחזור תיכף ומיד!"

שבתי על עקבותי, שבור ורצוף, עצמותי קופאות מהקור העז, חוזר נדכא ושב בתשובה שלימה, חזרה לבית ה"סבא". כשנכנסתי אל ביתו הקדמני ואמר לי:

"לא רציתי לגרום לך בושת פנים. כל רצוני לא היה אלא לשרש ממך את זוהמת מדת השקר. וכשהלכת במסירות נפש ביסורי מצפונך, דרך כה ארוכה, בהרהורי תשובה, אזי די לך בכך..."

נסיון ממלכת התורה

הקפדה על האמת

על זהירותו של כ"ק האדמו"ר רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם זצ"ל משינאוואו זצ"ל במדת האמת סיפר הגה"ק רבי יושע בוקסבוים מגלנטא זצ"ל:

פעם בא אל האדמו"ר יהודי אחד, בשעה שהתכונן ליטול ידיו לסעודה שלישית בשבת קודש, ובישר לו שרעייתו ילדה זה עתה בן זכר, ונפשו בשאלתו אימתי עליו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, האם בשבת או ביום ראשון.

לא ענהו הרבי מאומה אלא קודם כל נטל ידיו וברך ואכל כזית פת, ולאחר מכן ענה שימול את הבן ביום ראשון.

הסביר הרב מגלנטא שלפיכך לא ענהו הרבי מיד, מכיון שהיה זה לאחר השקיעה והרבי לא רצה לומר שכעת כבר ספק לילה כאשר הוא עצמו עומד לסעוד סעודה שלישית של שבת. לכן המתין עד לאחר בציעת הפת, ואז ענה לו!

עוד מסופר על הקפדתו של הרבי יחזקאל משינאוואו במדת האמת: למדן אחד, חסיד נודע וספרא רבא, חיבר ספר חשוב ומקובל על תולדותיהם של צדיקים בדורות האחרונים. כשהגיע הספר ליד הרבי, פתחו ועיינו בו, ומיד הרחיקו מפניו בזעם, מה אירע? זעמו יצא על כך, שהלה כתב על גאון וקדוש נורא ונערץ, כי "חקר אלוה מצא".

קרא הרבי: אם הכתוב מעיד (איוב יא"ז) שילוד אשה אינו יכול לבא עד חקר אלוה, ושואל את איוב "החקר אלוה תמצא", כיצד ניתן לכתוב מליצה כנגד כתוב מפורש?!

רבינו הקדוש משינאוואו

בין איש לרעהו

ומי כעמך ישראל

סיפורים בני זמננו

סטיגמה - נשק לא קונבציונלי ! / הרב נפתלי וינברג

שמדובר בהסתה ו"מילים יכולות להרוג".

ידועה אמרת הכנף שיעקב אבינו בוודאי לא היה מסוגל להתקבל למוסד חינוכי בימינו, שכן דבקה בו סטיגמה שלילית בעקבות אח רשע כעשו! אחד הדרשנים הוסיף ותמה: בהחלט מעניין כיצד קיבלו אותו בישיבת שם ועבר!... מדובר אמנם בדיחה, אך מה שנקרא בדיחה כואבת.

* * *

דומה שהתחום בו הסטיגמות שולטות באופן החזק ביותר, הוא תחום השידוכים. עם העיסוק בזאת אסור לאף אחד לשכוח את המנהיג לבירה שיכול לזווג זיווגים עם סטיגמה - כמו בלעדיו!

מעשה בבחור עצוב ומיואש שבא לפני החזן איש זצ"ל לשפוך את לבו ולבקש את עצתו. הבחור סיפר כי שכנו, השונא אותו שנאת חנם, מקלקל לו כל שידוך המוצע לו על ידי חוות דעת שלילית שהוא מעניק בנדיבות, בכל פעם שנשאל על טיבו. אמר לו החזן: "א: בני, אל תדאג מאומה בגלל שכנך. כשתפגוש את זיווגך האמיתי, שכנך ישתוק או שדבריו לא ישפיעו כלל על השידוך. מה שהוא קלקל לך עד היום, היו רק שידוכים שלא היו זיווגך האמיתי, ולכן הצליח לקלקל לטובתך (ספר שידוכים וזיווגים).

לי אישית מוכרות משפחות שלהן שם גרוע. בחלק מהמקרים לא מדובר בסטיגמה אלא במציאות בה ראש המשפחה, וחלקים נוספים מהמשפחה רכשו לעצמם בצדק שם של אנשים שליליים. למרות זאת הם הצליחו להשיא את ילדיהם ברצון המזווג זיווגים.

* * *

נשוב לנושא הטלת הסטיגמות הרעות על אנשים טובים. איננו יודעים חשבונות שמים. אך בעקבות שרשרות האסונות אנו שומעים שוב ושוב מגדולי ישראל שליט"א, מרבנים מגידים ודרשנים, כולם פה אחד מדגישים שוב ושוב שכל האסונות שפוגעים בנו אינם "במקרה". הקב"ה הוא אמנם "ארך אפים" אך כאשר מתמלאת סאת העוונות ניתנת ח"ו רשות למשחית להשחית.

האסונות הרצופים מלמדים אותנו שמדובר במחלה חברתית כרונית, שיש למצוא את הדרכים לריפוייה. חמור מכך שאנשים לא מעטים לוקים במחלה רוחנית זו אך לצערנו אפילו לא מודעים לה! נכון. לצד הצגת חצי הכוס הריקה, אסור לנו להתעלם מחצי הכוס המלאה. בשנים האחרונות ניכרת עלייה במודעות לנושאים שבין אדם לחברו. אנשים רבים משקיעים בתיקון המידות. אך הנושא לא יבוא על תיקונו כל עוד מערכת החינוך שלנו לא תושתת על בסיס נושאים שבין אדם לחברו.

על כל כיתה לבנים או לבנות, ב'חידוד' כמו ב'תלמוד תורה' ו'בית ספר', להקדיש שיעור קבוע בנושאים שבין אדם לחברו על מנת להשריש בתלמידים יסודות חשובים אלו. על מנת שזה יתרחש מוטלת עלינו, ההורים, החובה והזכות לדרוש זאת ממנהלי המוסדות והמחנכים. אם כל אחד ירגיש אחריות לסביבתו הקרובה, למוסד בו מתחנכים ילדיו, לשכונת מגוריו, אזי הכל ישתנה לטובה!

מכון 'אהבת אמת' - ירושלים

הציבור מוזמן להשתתף בסדנא בנושא מידות טובות, שתועבר ע"י הרב נפתלי וינברג שליט"א. הסדנא תתקיים מידי יום שלישי, בשכונת 'שערי חסד' ירושלים, בין השעות 8-9 בערב. יש לתאם השתתפות בטלפון: 02-5671812 מספר המקומות מוגבל.

שלושה עורכי דין חרדים התבקשו לתאר כיצד מתייחסים אליהם בעולם המשפט החילוני. הנה ציטוטים מתוך תשובותיהם: עו"ד א': "לעורכי דין חרדים יש מלכתחילה בעיה של סטיגמה שלילית, כמו לאתיופים. כל אחד מאיתנו צריך להוכיח שהוא 'נורמלי'!"

עו"ד ב': "החרדים נמצאים בדיוק באותה הבעיה של האתיופים, ואולי מצבם אף יותר גרוע... כי החרדים נלחמו במסד החילוני והם חשודים בכפייה דתית, כך שהם הרבה יותר 'האחר' מהאתיופים שלא נלחמו במסד".

עו"ד ג': "השופטים לא יודעים בדיוק איך לאכול אותנו, מתייחסים לעורך דין חרדי כסוג של אטרקציה. יש כאלה שמביעים המון הערכה ויש כאלה ששואלים את עצמם: מה זה הדבר הזה? אין להם הסבר לכך ואני צריך להוכיח להם שאת הקרניים השארתי בבית, ורק את הזקן והפאות שכחתי להוריד..."

* * *

כאשר אנחנו - כשומרי תורה ומצוות - קוראים את הציטוטים מתמלא שחוק פינו. מי כמונו יודע שכל הסטיגמות ביחס לציבור החרדי נשענות על כרעי תרגולת שחוטת. זה כל כך פשוט שאנחנו מתרעמים - ובצדק רב! - על הצמדת סטיגמות שליליות לגבינו. סטיגמה היא בבחינת נשק לא קונבציונאלי! נשק רגיל הוא אויב מוגדר שדרכי ההתמודדות מולו ידועות. עם סטיגמה אתה לא יודע איך להילחם, וכמעט לא מסוגל להתגונן.

* * *

מדוע אנו מתייחסים לנושא הסטיגמות? משום שלפני מספר שבועות התפרסם במדור זה סיפור תחת הכותרת "להקפיד שלא להקפיד". המסר שעלה מן הסיפור היה שאם אתה מקפיד על הזולת, חובתך למחוק את הקפידה מהלב, משום שהיא עלולה לפגוע גם בך המקפיד - ולא רק במוקפד!

בעקבות הסיפור, שעסק בבחור שנשא על גבו סטיגמה שלילית מן העבר שהזיקה לו בשידוכים, קיבלנו מכתב שתוכנו הכללי: "הסיפור הזה מכאיב מאוד, ויותר מכך: מעיד על מצב רוחני ירוד עד למאוד הכותב זועם על העובדה שהבחור הוכפש לכל ימי חייו, בגלל תקופת שובבות קצרה בימי הנעורים. לא עזרו לו כל שנות ההשקעה וההצלחה הארוכות בישיבה קטנה ובישיבה גדולה, הסטיגמה דבקה לו לנצח. האם זה מסתדר עם מצוות "בצדק תשפוט עמיתך?!" - הוא שואל.

עד מתי נמשיך להרוס את עתידם של חתנים וכלות רבים וטובים? - ממשיך הכותב ושואל. עד מתי לא נחדל מ"הכתמת" משפחות שלומות רק בגלל שאחד מילדיהם קצת שובב? הסתכלות שלילית זו - מסיים הכותב - הינה 'חרב פיפיות' שבסופו של דבר פוגעת בכלנו וגורמת אסונות גלויים ונסתרים!

* * *

כאשר ננסה לעמת בין המכתב האחרון, לציטוטים שנשמעו מפי עורכי הדין החרדים, נגלה סתירה פנימית זועקת. כאשר אנו בוחנים את יחס הציבור הכללי לגבינו, פשוט וברור לנו שלסטיגמות השליליות אין כל הצדקה. כל בר בי רב ידע לתאר בפניך עד כמה התקשורת ("התשקורת") מכפישה אותנו ללא עוול בכפינו. אך כלפי הסטיגמות הפנימיות, שאני אתה והוא נוהגים להצמיד לאנשים מתוכנו, כאן אנו מתייחסים בסלחנות! לפתע שוכחים